

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

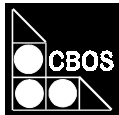
BS/6/2001

OPINIE O ZASADACH PRAWA WYBORCZEGO I REPREZENTATYWNOŚCI SEJMU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

OPINIE O ZASADACH PRAWA WYBORCZEGO I REPREZENTATYWNOŚCI SEJMU

- ◆ Tylko niespełna jedna trzecia badanych (31%) ma poczucie, że w Sejmie reprezentowane są ich interesy. Osoby mówiące o braku tego poczucia przeważają zarówno wśród potencjalnych wyborców AWS, jak i SLD czy PSL. Jedynie w elektoracie UW zdania na ten temat są podzielone.
- ◆ Równocześnie jednak, zdaniem respondentów, ważniejsze jest zapewnienie przez Sejm sprawnego rządzenia państwem, niż to, by w możliwie pełny sposób były w nim reprezentowane różne interesy.
- ◆ Ponad połowa ankietowanych (55%) preferuje taki sposób głosowania, w którym oddaje się głos tylko na konkretnych kandydatów, a nie na listy partyjne. Połowa badanych uznaje za niesłuszne istnienie listy krajowej, gdyż ich zdaniem w Sejmie powinni znajdować się tylko ci posłowie, na których wyborcy bezpośrednio głosowali.
- ◆ Małe okręgi wyborcze, ograniczające liczbę partii reprezentowanych w Sejmie, spotykają się z większą aprobatą społeczeństwa (40%) niż duże (16%).
- ◆ Osoby popierające większościowy system wyborczy (44%) znacznie przeważają nad tymi, które wolą system proporcjonalny (16%). Jednak w obu tych sprawach ponad jedna piąta badanych wyraża obojętność i niemal tyle samo nie potrafi zająć stanowiska.

Sejm pracuje nad zmianą ordynacji wyborczej. Dyskutowana jest przede wszystkim kwestia wielkości okręgów wyborczych, a co za tym idzie - liczby mandatów z okręgu. Jest to sprawa bardzo istotna ze względu na szanse wyborcze partii średnich i małych. Przewiduje się także niewielkie zmniejszenie liczby mandatów z listy krajowej.

Sprawy te odnoszą się jednak tylko do części problemów związanych ze sposobem wybierania posłów na Sejm obowiązującym obecnie w Polsce. Zdaniem niektórych krytyków, słabość naszego systemu wyborczego polega na tym, że w istocie - przez ustalanie kolejności na listach wyborczych oraz przez obowiązywanie listy krajowej - to partie, a nie wyborcy decydują o tym, kto zasiądzie w ławach sejmowych. Według tych krytyków¹ taki sposób przeprowadzania wyborów znacznie ogranicza poczucie obywateli, że mają oni wpływ na to, kto będzie rządził. Nie sprzyja on także egzekwowaniu przez wyborców, przynajmniej raz na cztery lata, odpowiedzialności konkretnych polityków za ich działalność. Stąd pojawiają się postulaty nie tylko ograniczenia, ale całkowitego zniesienia listy krajowej. W środowiskach samorządowych postuluje się też wniesienie poprawki do konstytucji umożliwiającej przejście do większościowego systemu wyborczego i wprowadzenia jednomandatowych okręgów wyborczych.

W grudniowym sondażu² pytaliśmy badanych o poglądy na temat dyskutowanej obecnie wielkości okręgów wyborczych i listy krajowej. Poruszyliśmy jednak także sprawy ogólniejsze dotyczące składu Sejmu i sposobu głosowania. Zapytaliśmy również o stosunek do samej zasady proporcjonalnego systemu wyborczego.

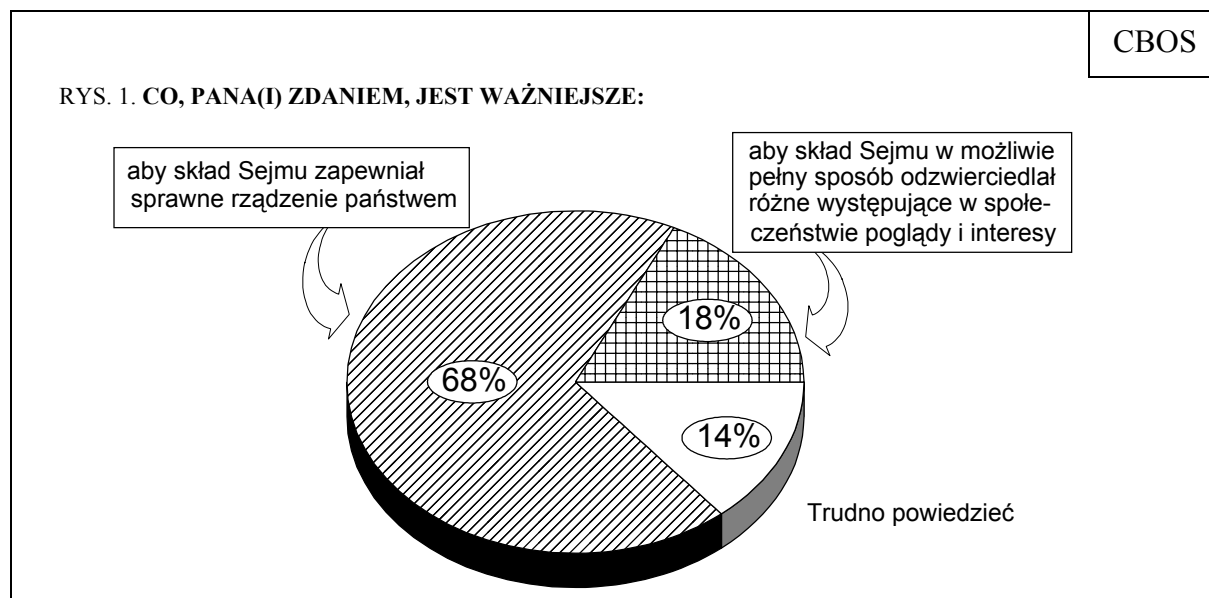
¹ Por. m.in.: R. Graczyk *Zwycięstwo partyjniactwa*, „Gazeta Wyborcza” z 29.11. 2000.

² Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (127) przeprowadzono w dniach od 1 do 4 grudnia 2000 roku na liczącej 1087 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłej ludności Polski.

CZEGO OCZEKUJEMY OD SEJMU?

Polski system wyborczy opiera się na zapisanej w konstytucji zasadzie proporcjonalności. Zasada ta służy realizowaniu idei możliwie pełnego reprezentowania w Sejmie różnych, występujących w społeczeństwie, poglądów i interesów. Jednak nieograniczone stosowanie tej zasady prowadzi do rozdrobnienia Sejmu, co znacznie utrudnia wyłonienie stabilnego i sprawnego rządu. Przykładem tego był Sejm I kadencji.

Do której z tych dwóch spraw - możliwie pełnego reprezentowania interesów czy sprawności rządzenia - badani przykładają większą wagę?

Opinie w tej sprawie są, jak widać, dość jednoznaczne: ponad dwie trzecie badanych oczekuje od Sejmu przede wszystkim zdolności do wyłonienia sprawnego rządu, a tylko niespełna jedna piąta przedkłada ponad to możliwie pełną jego reprezentatywność. Cechy położenia społecznego ankietowanych tylko w bardzo niewielkim stopniu różnicują zapatrywania na te sprawy, wszędzie zdecydowanie przeważają ci, dla których priorytetem jest sprawność rządzenia. Jedynie badani z wykształceniem średnim i wyższym, a zwłaszcza ucząca się młodzież, częściej niż pozostali uznają za ważniejszą reprezentację zróżnicowanych interesów i poglądów. Niemal co trzeci uczeń lub student, co czwarty badany

z wykształceniem średnim i co piąty - z wyższym uznaje jednak za ważniejsze reprezentowanie interesów, podczas gdy wśród tych, którzy nie osiągnęli średniego wykształcenia - co siódmy. W grupach społeczno-zawodowych wyróżniają się pracujący na własny rachunek (28% spośród nich za ważniejsze uznaje reprezentowanie interesów) i pracownicy umysłowi niższego szczebla (23%). Jednocześnie badani należący do kadry kierowniczej i inteligencji najczęściej spośród wszystkich grup społecznych opowiadają się za sprawnością rządu (80% wobec 15% przyznających priorytet reprezentacji interesów).

Poglądy polityczne ankietowanych nie różnicują istotnie opinii w tym względzie. Pewne różnice występują natomiast pomiędzy zwolennikami różnych ugrupowań politycznych.

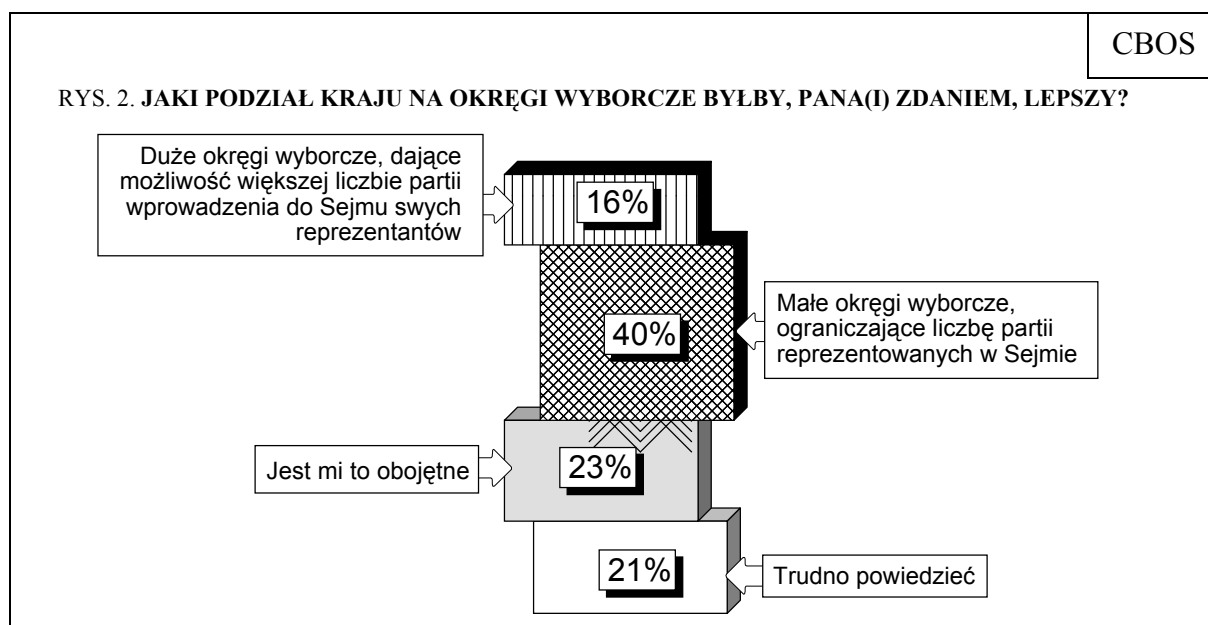
Tabela 1

Elektoraty głównych partii politycznych	Co jest ważniejsze w składzie Sejmu?		
	Reprezentacja interesów	Sprawność rządu	Trudno powiedzieć
	w procentach		
AWS	17	79	4
PSL	28	60	12
SLD	23	68	9
UW	13	78	9
Niezdecydowani	13	67	20
Niezamierzający głosować	16	64	20

Wprawdzie we wszystkich elektoratach zdecydowanie przeważają osoby, dla których ważniejsza jest sprawność rządu, ale trzeba zauważyć, że wyborcy PSL kładą stosunkowo największy nacisk na reprezentowanie różnych interesów. Wiąże się to zapewne z tym, że ta właśnie partia jest tradycyjnym reprezentantem interesów jednej, jasno zdefiniowanej, grupy społecznej. Jednak i w tym elektoracie zdecydowana większość uważa, iż skład Sejmu powinien przede wszystkim umożliwiać sprawne rządzenie państwem. Z drugiej strony zwraca uwagę podobieństwo poglądów na tę sprawę wśród zwolenników partii „oboju posierpniowego” - AWS i UW. W tych elektoratach priorytet sprawności rządu występuje najczęściej. Natomiast zwolennicy SLD zajmują w tej sprawie miejsce pośrednie.

MAŁE CZY DUŻE OKRĘGI WYBORCZE?

Badanym zadaliśmy także konkretne pytanie dotyczące dyskutowanej jeszcze w Sejmie wielkości okręgów wyborczych. Mimo że w sformułowaniu pytania wyjaśniliśmy ogólne konsekwencje przyjęcia jednego bądź drugiego rozwiązania, co piąty badany nie zajął stanowiska w tej sprawie, a niemal co czwarty stwierdził, że ta sprawa jest mu obojętna. Wśród pozostałych natomiast ponad dwukrotnie przeważa poparcie dla małych okręgów, ograniczających liczbę partii reprezentowanych w Sejmie.

We wszystkich wyróżnianych kategoriach demograficznych i grupach społecznych zdecydowanie przeważa poparcie dla małych okręgów wyborczych. Silnie natomiast zróżnicowana jest obojętność jak również brak zdania, przy czym czynnikiem najbardziej różnicującym jest wykształcenie (patrz tabele aneksowe).

Trzeba tu jednak zwrócić uwagę na fakt, że wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji, a więc w grupie złożonej głównie z osób z wyższym wykształceniem, poparcie dla dużych okręgów wyborczych jest wyraźnie niższe (19%), a dla małych wyższe (61%) niż wśród ogółu absolwentów wyższych uczelni.

Na kwestię wielkości okręgów wyborczych dość podobnie zapatrują się także zwolennicy wszystkich czterech głównych ugrupowań politycznych, mimo że poszczególne partie zajmują różne stanowiska w tej sprawie. W pewnej mierze wyjątek stanowią tu wyborcy PSL, którzy rzadziej niż inni opowiadają się za małymi okręgami, postrzeganymi jako niekorzystne dla tej partii. Nie znajduje to jednak odzwierciedlenia w poparciu dużych okręgów. Wskazywałoby to, że po części wyborcy ci nie orientują się w stanowisku swojej partii w tej sprawie, a po części nie biorą go pod uwagę lub też nie są w pełni świadomi konsekwencji przyjętego rozwiązania dla popieranej przez siebie partii.

Tabela 2

Elektoraty głównych partii politycznych	Preferujący okręgi		Jest mi to obojętne	Trudno powiedzieć
	duże	małe		
	w procentach			
AWS	17	56	15	12
PSL	15	38	20	27
SLD	19	50	17	14
UW	19	58	8	15
Niezdecydowani	6	21	43	30
Niezamierzający głosować	14	32	28	27

Opowiadanie się za małymi bądź dużymi okręgami wyborczymi wiąże się w pewnym stopniu z preferencjami dotyczącymi systemu partyjnego. Zwolennicy systemu dwupartyjnego częściej niż pozostali uważają za lepsze małe okręgi wyborcze, natomiast zwolennicy systemu wielopartyjnego - duże³. Różnice są jednak stosunkowo niewielkie.

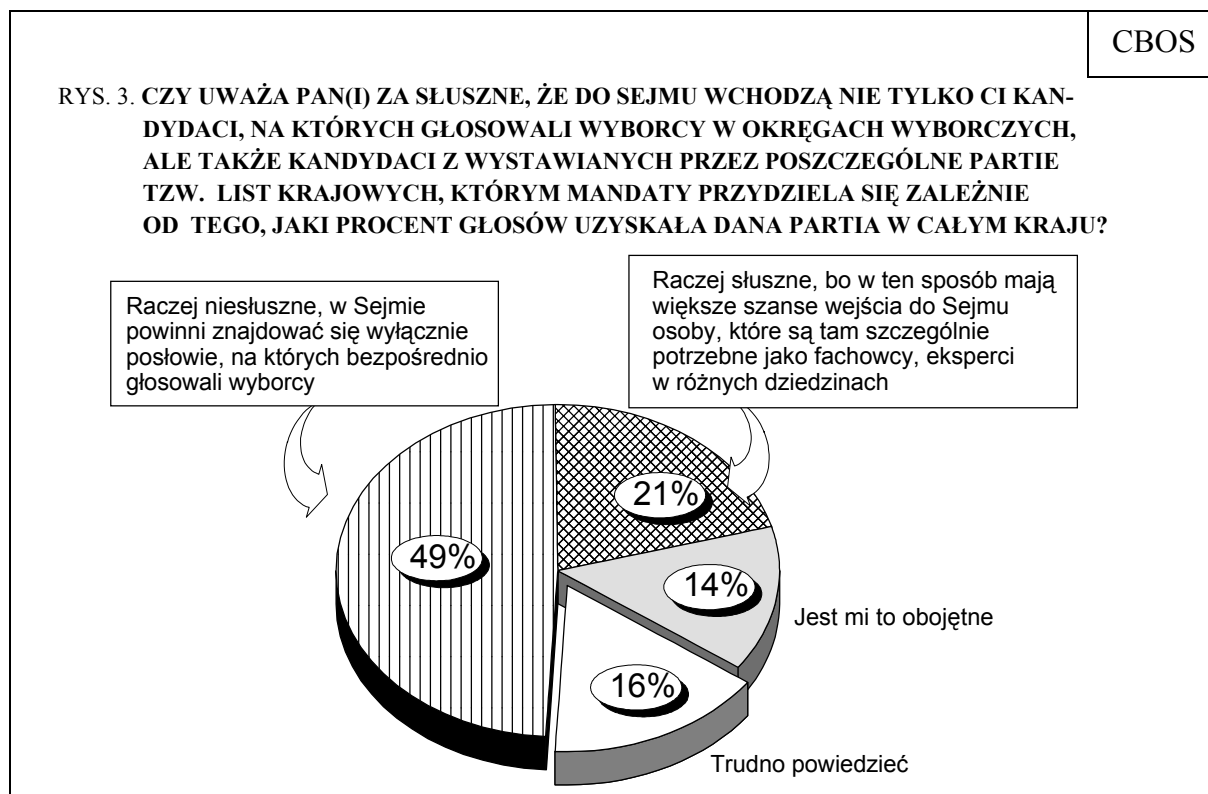
Tabela 3

Zwolennicy systemu	Preferujący okręgi		Jest mi to obojętne	Trudno powiedzieć
	duże	małe		
	w procentach			
– jednopartyjnego	19	44	21	17
– dwupartyjnego	15	54	16	16
– wielopartyjnego	22	47	17	14
Trudno powiedzieć	7	17	39	37

³ Zob. komunikat CBOS „Preferowany system partyjny”, styczeń 2001.

STOSUNEK DO LISTY KRAJOWEJ

Niemal połowa badanych uważa, że do Sejmu powinni wchodzić wyłącznie posłowie, na których głosowali wyborcy w okręgach, w związku z czym za niesłuszne uznają istnienie listy krajowej.

Warto zauważyć, że w tej sprawie nie zajmuje żadnego stanowiska mniej badanych niż w kwestii wielkości okręgów wyborczych, choć stanowisko takie również związane jest przede wszystkim z wykształceniem. Poza tym stosunku do listy krajowej nie różnicują cechy społeczne respondentów, z jednym wszakże wyjątkiem. Mianowicie robotnicy, i to zarówno wykwalifikowani, jak i niewykwalifikowani, nieco częściej niż przedstawiciele innych grup społeczno-zawodowych skłonni są uznać zasadność listy krajowej.

Także wśród zwolenników poszczególnych ugrupowań politycznych nie występują wyraźniejsze różnice w tej sprawie.

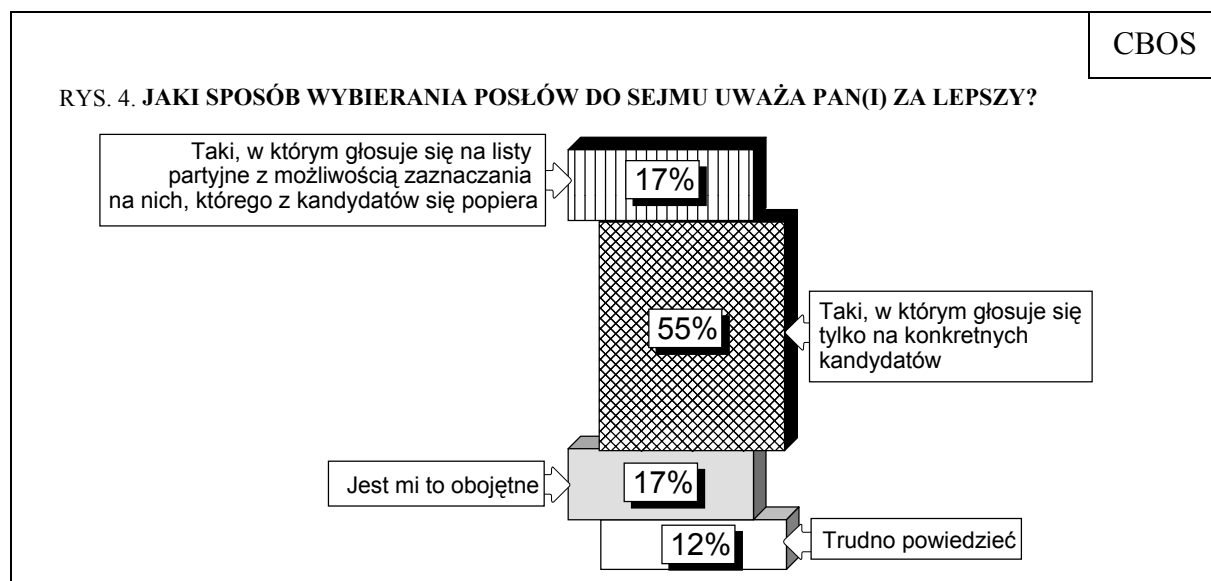
Tabela 4

Elektoraty głównych partii politycznych	Czy obowiązywanie listy krajowej jest słuszne?			
	Raczej tak	Raczej nie	Jest mi to obojętne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
AWS	31	51	9	9
PSL	26	54	8	12
SLD	25	57	9	9
UW	29	57	4	10
Niezdecydowani	16	30	26	28
Niezamierzający głosować	14	46	18	22

STOSUNEK DO PROPORCJONALNEGO I WIĘKSZOŚCIOWEGO SYSTEMU WYBORCZEGO

Postulat wprowadzenia większościowego systemu wyborczego nie wyszedł jeszcze poza wstępne dyskusje. Warto jednak zorientować się, jakie są opinie na ten temat w społeczeństwie.

„Od strony wyborcy” najbardziej spektakularna różnica między tymi systemami polega na tym, że w proporcjonalnym systemie wyborczym głosuje się przede wszystkim na listę, w większościowym zaś - na konkretną osobę. Pierwszym więc pytaniem, jakie zadaliśmy w tej sprawie, było pytanie o preferowany sposób głosowania. Czy badani wolą taki, jaki jest obecnie - na listę ze wskazaniem kandydata, czy też tylko na kandydata.

Respondenci jednoznacznie opowiedzieli się za głosowaniem **na ludzi**, a nie **na listy**. Podobnie jak w innych sprawach, dotyczących systemu wyborczego, czynnikiem różnicującym, choć nieznacznie, jest wykształcenie. Im wyższy jego poziom, tym częstsza akceptacja obowiązującego obecnie sposobu głosowania - zaznaczania nazwisk kandydatów na listach wystawianych przez partie. Poparcie dla tego sposobu głosowania wzrasta systematycznie od 10% wśród badanych z wykształceniem podstawowym do 24% - z wyższym.

Za głosowaniem na ludzi, a nie na listy opowiada się zdecydowana większość zwolenników wszystkich ugrupowań politycznych, choć występują tu pewne różnice.

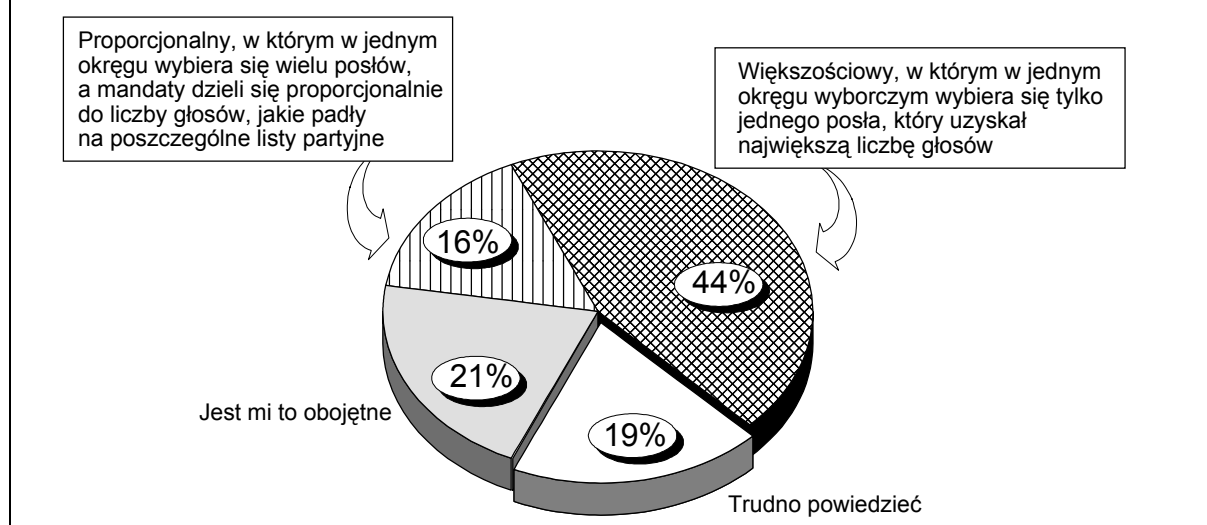
Tabela 5

Elektoraty głównych partii politycznych	Preferowany sposób głosowania			
	na listę	tylko na osobę	Jest mi to obojętne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
AWS	17	67	8	8
PSL	19	58	11	12
SLD	22	58	13	7
UW	24	63	5	8
Niezdecydowani	11	46	28	15
Niezamierzający głosować	11	51	23	16

W elektoratach SLD i PSL nieco mniej osób popiera głosowanie tylko na osobę, a jednocześnie więcej deklaruje, że ta sprawa jest im obojętna. Natomiast obecny sposób głosowania jest stosunkowo najbardziej akceptowany przez zwolenników UW - opowiada się za nim co czwarty zwolennik tej partii.

Czy wobec tego, że badani wyraźnie preferują głosowanie na osoby, a nie na listy, uważają tym samym system większościowy za lepszy od proporcjonalnego?

RYS. 5. JAKI SYSTEM WYBORÓW JEST, PANA(I) ZDANIEM, LEPSZY?

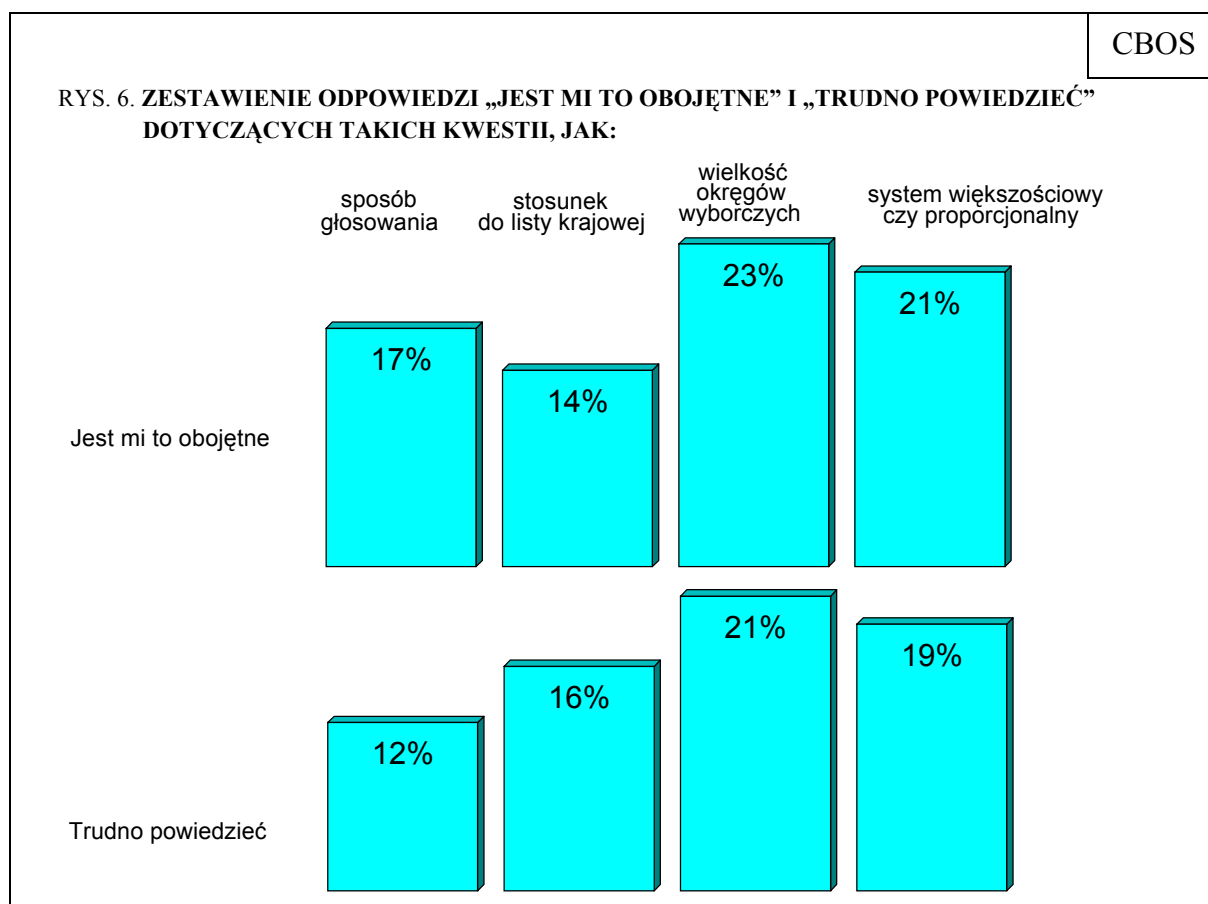
Okazuje się, że wśród badanych rzeczywiście przeważa opinia, iż system większościowy byłby lepszy od obecnie obowiązującego i zapisanego w konstytucji systemu proporcjonalnego. Opinie w tej sprawie są słabo zróżnicowane przez cechy społeczne badanych. Natomiast podobnie jak w omawianych poprzednio kwestiach, związanych z systemem wyborczym, brak zdania lub obojętność są wyraźnie zróżnicowane przez wykształcenie.

Jeśli natomiast chodzi o sympatie partyjne, to w elektoracie PSL daje się zauważyć proporcjonalnie większa przewaga osób aprobujących system większościowy niż w elektoratach innych partii politycznych. Podczas gdy wśród sympatyków UW, SLD i AWS zwolennicy systemu większościowego mniej więcej trzykrotnie przeważają nad zwolennikami systemu proporcjonalnego, to w elektoracie PSL przewaga ta jest czterokrotna.

Tabela 6

Elektoraty głównych partii politycznych	Preferowany system wyborczy			
	większościowy	proporcjonalny	Jest mi to obojętne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
AWS	57	18	10	15
PSL	43	11	17	29
SLD	55	19	17	10
UW	63	20	10	7
Niezdecydowani	24	14	33	29
Niezamierzający głosować	36	12	27	26

Nasuwa się tu obserwacja ogólniejsza: badani mają bardziej skonkretyzowane poglądy wówczas, gdy pytamy ich o sprawy związane ze sposobem głosowania, niż wtedy, gdy pytanie dotyczy spraw bardziej ogólnych, jak: podział na okręgi wyborcze czy właśnie system wyborczy. Unaocznia to zestawienie liczby odpowiedzi *jest mi to obojętne* i *trudno powiedzieć* na omawiane pytania.

Reguła ta nie dotyczy jednak badanych mających wyższe wykształcenie. Wśród nich obojętność lub brak opinii występuje równie często w sprawach dotyczących konkretnych rozwiązań, jak i ogólniejszych zasad systemu wyborczego. Poziom wykształcenia jest bowiem we wszystkich tych sprawach czynnikiem silnie różnicującym częstość braku zdania lub deklarowania obojętności. Wyraźnie można tu wyróżnić trzy poziomy różnicujące. Poziom **pierwszy** to wykształcenie nie wyższe niż podstawowe. Przy tym poziomie wykształcenia blisko połowa badanych nie zajmuje stanowiska w sprawie sposobu głosowania i listy

krajowej, a ponad połowa w dwóch pozostałych sprawach. Poziom **drugi** to wykształcenie zasadnicze zawodowe lub średnie. W kwestiach dotyczących wielkości okręgów oraz systemu wyborczego badani z tych kategorii wykształcenia nie różnią się między sobą zarówno co do częstotliwości braku zdania, jak i deklarowania obojętności. W sprawie systemu wyborczego jedna trzecia, a w sprawie wielkości okręgów dwie piąte spośród nich nie zajmuje stanowiska. W dwóch pozostałych sprawach respondenci z wykształceniem średnim nieco częściej mają wyrobioną opinię, niż ci z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Natomiast poziom **trzeci** to wykształcenie wyższe. Ankietowani z takim wykształceniem charakteryzują się tym, iż nie tylko częściej wypowiadają się w każdej z omawianych kwestii, ale przede wszystkim tym, że - jak już wspomniałem - nie ma wśród nich większych różnic w częstości braku zdania lub deklarowaniu obojętności we wszystkich czterech poruszonych sprawach.

Tabela 7

Odpowiedzi „jest mi to obojętne” i „trudno powiedzieć” dotyczące:	Wskazania osób z wykształceniem			
	podstawowym	zasadniczym zawodowym	średnim	wyższym
	w procentach			
- sposobu głosowania				
Jest mi to obojętne	24	19	13	8
Trudno powiedzieć	23	8	8	1
Nie zajęło stanowiska łącznie	47	27	21	9
- listy krajowej				
Jest mi to obojętne	20	13	12	8
Trudno powiedzieć	26	15	11	6
Nie zajęło stanowiska łącznie	46	28	23	14
- wielkości okręgów wyborczych				
Jest mi to obojętne	33	21	21	9
Trudno powiedzieć	27	20	19	8
Nie zajęło stanowiska łącznie	60	41	40	17
- systemu większościowego/proporcjonalnego				
Jest mi to obojętne	29	19	19	8
Trudno powiedzieć	29	15	16	7
Nie zajęło stanowiska łącznie	58	34	35	15

OPINIE O REPREZENTATYWNOŚCI SEJMU

Proporcjonalny system wyborczy opiera się na założeniu wyłonienia parlamentu zapewniającego w możliwie wysokim stopniu reprezentowanie zróżnicowanych poglądów i interesów wyborców. Czy Sejm powołany zgodnie z tym systemem daje obywatelom poczucie, że ich interesy są w nim reprezentowane? Jest to problem szeroki i wielowarstwowy, wymagający odrębnego badania. Uznaliśmy jednak, że warto go poruszyć - choćby w bardzo ograniczonym zakresie - gdyż stanowi on swego rodzaju tło dla omawianej tutaj problematyki

Zacznijmy od tego, czy badani mają poczucie, że ich interesy są w Sejmie reprezentowane. O opinii na ten temat pytaliśmy zarówno w czasie kadencji poprzedniego, jak i obecnego Sejmu.

Tabela 8

Czy ma Pan(i) poczucie, że w tym Sejmie są tacy posłowie, którzy bronią interesów ludzi takich jak Pan(i)?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	XI '94	XI '99	XII 2000
	w procentach		
Tak, mam takie poczucie	53	44	31
Nie, nie mam takiego poczucia	32	44	58
Trudno powiedzieć	15	12	11

Jeszcze po roku kadencji poprzedniego Sejmu większość badanych, choć nieznaczna, miała poczucie, że w Sejmie są posłowie broniący ich interesów. Nie dysponujemy, niestety, danymi pokazującymi, jak poczucie to kształtowało się w miarę upływu kadencji, a wiele wskazuje na to, że uległo ono zmianie. Natomiast po dwóch latach działalności Sejmu III kadencji badani podzielili się równo na mających poczucie reprezentowania swych interesów i takich, którzy tego poczucia byli pozbawieni. Obecnie, po trzech latach kadencji, większość badanych uważa, że nie ma w Sejmie swoich reprezentantów.

Wśród badanych o poglądach prawicowych deklaracje braku poczucia reprezentacji interesów są znacznie rzadsze niż wśród pozostałych. Można więc przypuszczać, że taki stan rzeczy związany jest z politycznym układem w obecnym Sejmie. Jednak zestawienie poczucia reprezentacji interesów z opcjami partyjnymi badanych wskazuje, że związek ten jest bardziej złożony i na podstawie posiadanego materiału trudny do wyjaśnienia.

Tabela 9

Elektoraty głównych partii politycznych	Czy w obecnym Sejmie są tacy posłowie, którzy bronią interesów ludzi takich jak Pan(i)?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
AWS	39	47	14
PSL	39	55	6
SLD	38	57	5
UW	47	49	4
Niezdecydowani	20	67	13
Niezamierzający głosować	22	61	17

Okazuje się bowiem, że poczucie reprezentowania interesów przez posłów znajdujących się w obecnym Sejmie jest takie samo wśród badanych, którzy popierają AWS, stanowiący zaplecze rządu, jak i wśród zwolenników partii opozycyjnych - SLD i PSL. Różnica jest tylko taka, że wśród sympatyków AWS mniej osób niż wśród wyborców SLD i PSL stwierdza kategorycznie, że nie mają takiego poczucia, więcej natomiast ma wątpliwości. W elektoracie UW opinie w tej sprawie są niemal równo podzielone. Wiąże się to zapewne z różnicami w wykształceniu. Mianowicie badani z wykształceniem średnim, a szczególnie wyższym, częściej niż ci, którzy ukończyli szkoły zasadnicze zawodowe lub tylko podstawowe, mają poczucie reprezentowania swych interesów w Sejmie. Zwraca także uwagę to, że osoby prowadzące samodzielną działalność gospodarczą szczególnie często (77%) twierdzą, że nie mają poczucia reprezentowania w Sejmie swoich interesów.

Tak więc występowanie wśród wyborców poczucia, że ich interesy są przez posłów reprezentowane, można tylko w pewnym stopniu wiązać z pozycją i siłą, jaką zajmuje w Sejmie popierane przez nich ugrupowanie.

Wobec tego czyje interesy, zdaniem badanych, reprezentują posłowie?

Tabela 10

Czyje przede wszystkim interesy reprezentuje, Pana(i) zdaniem, większość posłów obecnego Sejmu?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	VIII '97	VIII '98	XI '99	XII 2000
	w procentach			
Swojej partii lub ugrupowania	36	38	42	31
Swoje własne	15	15	20	30
Całego społeczeństwa	13	11	4	3
Ludzi, którzy na nich głosowali	8	10	5	3
Środowiska, z którym są związani zawodowo	9	8	11	8
Swoich znajomych, kolegów lub krewnych	8	7	12	13
Trudno powiedzieć	11	11	5	10

Zarówno pod koniec kadencji poprzedniego Sejmu, jak i przez pierwsze dwa lata obecnego, tylko niewielka część badanych uważała, że większość posłów reprezentuje interesy ludzi, którzy na nich głosowali, lub całego społeczeństwa. Dominowało przekonanie, że posłowie dbają przede wszystkim o reprezentowanie własnego ugrupowania. Obecnie zdania są podzielone pomiędzy tych, którzy w działalności posłów upatrują troskę o interes partyjny, i tych, którzy dostrzegają przede wszystkim zabieganie o własny interes. Niemal co ósmy badany wskazuje na interes „znajomych, kolegów lub krewnych” - co można odczytać jako interesy „klikowe”. O reprezentowaniu interesów wyborców lub całego społeczeństwa mówi tylko znikoma część badanych.

Jak sprawę tę postrzegają potencjalni wyborcy poszczególnych ugrupowań politycznych?

Tabela 11

Czyje przede wszystkim interesy reprezentuje większość posłów obecnego Sejmu?	Odsetki wskazań wśród osób:					
	popierających				niezdecydowanych	niezamierzających głosować
	AWS	PSL	SLD	UW		
Wyborców	5	1	4	3	2	4
Społeczeństwa	11	2	2	0	1	3
Swojej partii	40	35	38	39	22	25
Środowiska zawodowego	11	13	10	12	4	7
Znajomych, kolegów	5	7	16	14	11	13
Swoje własne	25	36	26	23	46	31
Trudno powiedzieć	4	5	3	9	15	18

Na reprezentowanie interesów partyjnych wskazują mniej więcej w równym stopniu zwolennicy SLD, AWS i UW. Nieco rzadziej sądzą tak wyborcy PSL, którzy wyróżniają się także tym, że już wyraźnie częściej niż sympatycy innych partii wskazują na reprezentowanie przez posłów swoich własnych interesów. Toteż w elektoratach AWS, UW i SLD opinia o reprezentowaniu przez posłów interesów partyjnych zdecydowanie przeważa nad opinią, przypisującą im reprezentowanie swoich prywatnych interesów. Natomiast wśród wyborców PSL obie sprawy są wskazywane równie często. Reprezentowanie interesów „klikowych” znacznie częściej dostrzegają sympatycy SLD i UW niż AWS i PSL. Z kolei wyborcy AWS stosunkowo często twierdzą, że większość posłów reprezentuje interesy całego społeczeństwa.

Zwraca też uwagę, że respondenci niezdecydowani, którą partię poprzeć, przypisują posłom reprezentowanie przede wszystkim swoich własnych interesów. Być może takie postrzeganie motywów działania posłów jest jedną z przyczyn ich niezdecydowania co do tego, która partia zasługuje na poparcie. Podobnie wśród badanych deklarujących absencję wyborczą najczęściej przypisywane jest posłom reprezentowanie przede wszystkim własnych interesów.

Zdecydowana większość badanych jest zdania, że główną powinnością Sejmu jest zapewnienie sprawnego rządzenia państwem. Ten wymóg jest dla nich ważniejszy od postulatu możliwie pełnego odzwierciedlenia w składzie Sejmu występującego w społeczeństwie zróżnicowania poglądów i interesów.

Wydaje się, że znaczna część ankietowanych, zwłaszcza o niskim poziomie wykształcenia, nie do końca uświadamia sobie konsekwencje takich lub innych rozwiązań przyjętych w prawie wyborczym dla składu Sejmu. Jednak rozwiązania mające na celu minimalizację rozdrobnienia Sejmu (małe okręgi wyborcze, większościowy system wyborczy) spotykają się z wyraźnie większą aprobatą niż posunięcia sprzyjające lepszej reprezentacji interesów, a zarazem większemu rozczłonkowaniu tej izby (duże okręgi, proporcjonalny system wyborczy). Stosunek do tych spraw jest w bardzo niewielkim stopniu związany z opcjami partyjnymi ankietowanych. Badani wyraźnie preferują głosowanie na konkretnych kandydatów, a nie na listy partyjne. Z tym związana jest też przewaga negatywnego stosunku do listy krajowej, występująca wśród zwolenników wszystkich głównych ugrupowań politycznych.

Jednocześnie większość badanych nie ma poczucia, że w obecnym Sejmie są reprezentowane ich interesy. Brak tego poczucia tylko po części jest związany z pozycją i siłą, jaką zajmuje w Sejmie popierane ugrupowanie. Osoby, które uważają, iż nie mają swojej reprezentacji w Sejmie, przeważają w elektoratach niemal wszystkich głównych partii, z wyjątkiem UW.

Opracował
Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Co, Pana(i) zdaniem, jest ważniejsze: 1 - aby skład Sejmu w możliwie pełny sposób odzwierciedlał różne, występujące w społeczeństwie poglądy i interesy; 2 - aby skład Sejmu zapewniał sprawne rządzenie państwem

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	68	14	1085
Płeć				
Mężczyźni	19	72	9	515
Kobiety	17	65	19	570
Wiek				
18-24 lat	23	67	10	155
25-34	17	73	10	192
35-44	21	66	13	209
45-54	16	70	14	233
55-64	17	71	12	124
65 lat i więcej	15	60	25	171
Miejsce zamieszkania				
Wieś	16	67	18	400
Miasto do 20 tys.	16	73	11	127
20-100 tys.	17	68	15	222
101-500 tys.	25	63	12	195
501 tys. i więcej mieszk.	18	74	8	141
Wykształcenie				
Podstawowe	13	67	20	294
Zasadnicze zawodowe	14	71	15	287
Średnie	24	66	11	417
Wyższe	21	73	6	85
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	15	80	5	49
Prac. umysł. niż. szczebla	23	70	7	109
Pracownicy fiz. - umysł.	15	75	9	87
Robotnicy wykwalifikowani	11	78	11	94
Robotnicy niewykwalifik.	12	73	15	41
Rolnicy	13	71	17	70
Pracujący na własny rach.	28	65	8	54
Bierni zawodowo				
Renciści	17	61	23	124
Emeryci	18	65	17	201
Uczniowie i studenci	30	58	12	74
Bezrobotni	17	67	17	118
Gospodynie domowe i inni	17	66	17	64
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	16	76	8	162
społce właścicieli				
prywatnych i państwa	18	66	16	87
sekt. pryw. poza rolnict.	19	74	7	203
prywatnym gosp. rolnym	13	73	15	85
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	17	68	15	162
276-399	13	76	11	103
400-549	17	71	12	210
550-799	18	71	10	157
Powyżej 799 zł	23	64	13	173
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	64	19	343
Średnie	19	69	12	518
Dobre	17	72	11	223
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	10	73	17	65
Raz w tygodniu	17	68	14	531
1-2 razy w miesiącu	21	68	11	188
Kilka razy w roku	19	66	15	207
W ogóle nie uczestniczy	18	66	16	95
Poglądy polityczne				
Lewica	23	69	9	314
Centrum	17	71	11	300
Prawica	19	73	8	206
Trudno powiedzieć	12	60	28	264

Tabela 2. Obecnie w Sejmie rozpatrywane są różne projekty podziału kraju na okręgi wyborcze. Jaki podział byłby, Pana(i) zdaniem, lepszy? 1 - Taki, w którym są duże okręgi wyborcze i z jednego okręgu wchodzi do Sejmu wielu posłów, co daje możliwość większej liczbie partii wprowadzenia swych reprezentantów; 2 - Taki, w którym są małe okręgi wyborcze i z jednego okręgu wchodzi niewielu posłów, co ogranicza liczbę partii reprezentowanych w Sejmie; 3 - Jest mi to obojętne

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	16	40	23	21	1084
Płeć					
Mężczyźni	18	45	23	15	515
Kobiety	13	37	24	26	569
Wiek					
18-24 lat	20	39	26	15	155
25-34	17	40	21	22	192
35-44	12	46	25	16	208
45-54	17	47	19	17	233
55-64	20	35	25	19	124
65 lat i więcej	8	30	27	35	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	10	34	30	26	400
Miasto do 20 tys.	22	43	24	12	127
20-100 tys.	15	44	19	21	221
101-500 tys.	21	45	18	16	195
501 tys. i więcej mieszk.	18	45	18	20	141
Wykształcenie					
Podstawowe	11	30	33	27	294
Zasadnicze zawodowe	16	43	21	20	287
Średnie	16	43	21	19	416
Wyższe	29	54	9	8	85
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	19	61	9	11	49
Prac.umysł.niż.szczebla	20	45	17	19	109
Pracownicy fiz.- umysł.	16	51	14	19	87
Robotnicy wykwalifikowani	21	43	25	11	94
Robotnicy niewykwalifik.	26	41	19	14	40
Rolnicy	3	39	32	26	70
Pracujący na własny rach.	20	51	21	8	54
Bierni zawodowo					
Renciści	12	32	32	24	124
Emeryci	14	33	24	29	201
Uczniowie i studenci	22	34	23	21	74
Bezrobotni	14	35	28	24	118
Gospodynie domowe i inni	8	50	26	17	63
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	21	41	17	21	162
spółce właścicieli	17	49	19	16	87
prywatnych i państwa	20	54	17	9	203
sekt. pryw. poza rolnict.	4	42	29	25	85
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	12	35	28	25	162
276-399	20	40	27	12	103
400-549	17	42	24	17	210
550-799	17	40	21	22	157
Powyżej 799 zł	20	49	15	16	173
Ocena własnych war. mater.					
Złe	14	34	27	25	343
Średnie	16	40	24	21	517
Dobre	18	52	17	13	223
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	28	30	21	65
Raz w tygodniu	14	42	24	20	531
1-2 razy w miesiącu	17	36	26	22	187
Kilka razy w roku	16	45	20	19	206
W ogóle nie uczestniczy	15	38	20	26	95
Poglądy polityczne					
Lewica	15	50	21	13	314
Centrum	19	42	23	16	300
Prawica	19	48	16	17	206
Trudno powiedzieć	9	21	31	38	264

Tabela 3. Czy uważa Pan(i) za słuszną, że do Sejmu wchodzi nie tylko ci kandydaci, na których głosowali wyborcy w okręgach wyborczych, ale także kandydaci z wystawianych przez poszczególne partie tak zwanych "list krajowych", którym mandaty przydziela się zależnie od tego, jaki procent głosów uzyskała dana partia w całym kraju? 1 - Uważam to za raczej słuszną, bo w ten sposób mają większe szanse wejścia do Sejmu osoby, które są tam szczególnie potrzebne jako fachowcy, eksperci w różnych dziedzinach; 2 - Uważam to za raczej niesłuszną, w Sejmie powinni znajdować się wyłącznie posłowie na których bezpośrednio głosowali wyborcy; 3 - Jest mi to obojętne

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	49	14	16	1084
Płeć					
Mężczyźni	22	54	11	12	515
Kobiety	20	45	16	19	569
Wiek					
18-24 lat	28	46	16	10	155
25-34	18	52	14	16	191
35-44	19	53	16	12	209
45-54	20	58	9	13	233
55-64	25	46	13	16	124
65 lat i więcej	17	35	17	31	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	18	44	16	21	400
Miasto do 20 tys.	21	58	13	9	126
20-100 tys.	21	52	13	13	222
101-500 tys.	29	46	10	15	195
501 tys. i więcej mieszk.	17	57	13	12	141
Wykształcenie					
Podstawowe	16	39	20	26	294
Zasadnicze zawodowe	20	52	13	15	287
Średnie	24	53	12	11	416
Wyższe	27	60	8	6	85
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	27	59	10	5	49
Prac. umysł. niż. szczebla	22	59	10	9	109
Pracownicy fiz.- umysł.	19	53	10	18	87
Robotnicy wykwalifikowani	32	55	7	5	94
Robotnicy niewykwalifik.	30	49	9	13	40
Rolnicy	19	56	11	14	70
Pracujący na własny rach.	14	62	13	11	54
Bierni zawodowo					
Renciści	18	37	18	27	124
Emeryci	20	42	14	24	201
Uczniowie i studenci	29	43	18	10	74
Bezrobotni	12	51	20	18	118
Gospodynie domowe i inni	20	47	20	13	63
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	22	55	11	13	162
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	30	56	9	5	87
sekt. pryw. poza rolnict.	23	58	9	10	203
prywatnym gosp. rolnym	17	58	10	15	85
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	21	43	17	19	162
276-399	20	57	14	9	103
400-549	17	50	18	15	210
550-799	22	55	8	15	156
Powyżej 799 zł	17	60	10	13	173
Ocena własnych war. mater.					
Złe	18	47	16	19	343
Średnie	23	48	14	15	517
Dobre	21	56	10	12	223
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	21	42	19	17	65
Raz w tygodniu	24	49	13	13	530
1-2 razy w miesiącu	18	47	14	21	188
Kilka razy w roku	18	53	13	16	206
W ogóle nie uczestniczy	16	52	13	19	95
Poglądy polityczne					
Lewica	23	59	9	8	314
Centrum	24	50	17	10	300
Prawica	23	58	8	11	206
Trudno powiedzieć	13	31	20	35	263

Tabela 4. Jaki sposób wybierania posłów do Sejmu uważa Pan(i) za lepszy:
1 - Taki, w którym głosuje się na listy partyjne z możliwością zaznaczania na nich, którego z kandydatów się popiera; 2 - Taki, w którym głosuje się tylko na konkretnych kandydatów; 3 - Jest mi to obojętne

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	17	55	17	11	1085
Płeć					
Mężczyźni	17	60	15	8	515
Kobiety	17	50	19	14	570
Wiek					
18-24 lat	23	54	14	9	155
25-34	18	58	16	8	192
35-44	17	59	17	7	209
45-54	18	59	15	8	233
55-64	15	56	20	10	124
65 lat i więcej	8	42	21	29	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	49	22	13	400
Miasto do 20 tys.	15	64	12	9	127
20-100 tys.	11	59	15	15	222
101-500 tys.	25	50	15	10	195
501 tys. i więcej mieszk.	19	62	13	7	141
Wykształcenie					
Podstawowe	10	43	24	23	294
Zasadnicze zawodowe	16	57	19	8	287
Średnie	21	59	13	8	417
Wysze	24	66	8	1	85
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	22	71	4	3	49
Prac. umysł. niż. szczebla	18	63	13	6	109
Pracownicy fiz.-umysł.	31	50	13	6	87
Robotnicy wykwalifikowani	14	65	16	4	94
Robotnicy niewykwalifik.	10	63	19	8	41
Rolnicy	12	58	21	9	70
Pracujący na własny rach.	20	64	12	5	54
Bierni zawodowo					
Renciści	12	47	24	17	124
Emeryci	11	49	19	21	201
Uczniowie i studenci	30	42	17	11	74
Bezrobotni	14	56	18	11	118
Gospodynie domowe i inni	17	50	16	17	64
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	16	66	10	8	162
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	13	65	17	5	87
sekt. pryw. poza rolnict.	26	57	13	4	203
prywatnym gosp. rolnym	15	55	19	10	85
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	17	51	21	11	162
276-399	16	57	20	7	103
400-549	15	55	18	12	210
550-799	17	56	15	12	157
Powyżej 799 zł	21	56	12	11	173
Ocena własnych war. mater.					
Złe	12	52	21	15	343
Średnie	20	53	18	10	518
Dobre	17	64	9	10	223
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	10	53	24	14	65
Raz w tygodniu	15	55	18	12	531
1-2 razy w miesiącu	18	53	18	11	188
Kilka razy w roku	19	55	15	10	207
W ogóle nie uczestniczy	21	57	11	11	95
Poglądy polityczne					
Lewica	21	62	13	4	314
Centrum	18	55	17	10	300
Prawica	18	64	11	7	206
Trudno powiedzieć	10	40	26	24	264

Tabela 5. Jaki system wyborów jest, Pana(i) zdaniem, lepszy? 1 - System większościowy, w którym w jednym okręgu wybiera się tylko jednego posła, który uzyskał największą liczbę głosów; 2 - System proporcjonalny, w którym w jednym okręgu wybiera się wielu posłów a mandaty dzieli się proporcjonalnie do liczby głosów, jakie padły na poszczególne listy partyjne; 3 - Jest mi to obojętne

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	44	16	21	19	1084
Płeć					
Mężczyźni	49	19	19	14	515
Kobiety	40	13	23	24	569
Wiek					
18-24 lat	52	23	12	13	155
25-34	48	16	18	17	192
35-44	48	16	22	14	208
45-54	47	15	18	19	233
55-64	40	13	27	20	124
65 lat i więcej	28	10	31	31	171
Miejsce zamieszkania					
Wieś	34	12	27	27	400
Miasto do 20 tys.	51	23	18	9	127
20-100 tys.	48	15	20	18	221
101-500 tys.	49	19	18	14	195
501 tys. i więcej mieszk.	55	17	14	14	141
Wykształcenie					
Podstawowe	32	9	29	29	294
Zasadnicze zawodowe	49	16	19	15	287
Średnie	45	19	19	16	416
Wyższe	64	21	8	7	85
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	58	24	12	7	49
Prac. umysł. niż. szczebla	55	20	10	15	109
Pracownicy fiz.- umysł.	49	20	12	20	87
Robotnicy wykwalifikowani	59	11	18	12	94
Robotnicy niewykwalifik.	33	29	17	22	40
Rolnicy	44	12	29	15	70
Pracujący na własny rach.	65	12	13	10	54
Bierni zawodowo					
Renciści	30	12	31	28	124
Emeryci	34	13	30	24	201
Uczniowie i studenci	51	28	6	15	74
Bezrobotni	35	14	25	26	118
Gospodynie domowe i inni	52	9	30	9	63
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	48	19	14	19	162
spółce właścicieli	45	27	13	16	87
prywatnych i państwa	63	15	13	10	203
sekt. pryw. poza rolnict.	47	11	26	15	85
prywatnym gosp. rolnym					
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	38	14	31	18	162
276-399	47	12	25	15	103
400-549	46	17	19	18	210
550-799	41	22	17	20	157
Powyżej 799 zł	51	20	15	13	173
Ocena własnych war. mater.					
Złe	38	13	26	23	343
Średnie	46	15	22	18	517
Dobre	50	22	13	15	223
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	36	7	31	25	65
Raz w tygodniu	45	15	23	17	531
1-2 razy w miesiącu	40	20	19	21	187
Kilka razy w roku	45	19	18	19	206
W ogóle nie uczestniczy	53	11	14	21	95
Poglądy polityczne					
Lewica	53	20	15	13	314
Centrum	49	16	21	14	300
Prawica	51	18	16	15	206
Trudno powiedzieć	24	9	33	34	264

Tabela 6. Czy ma Pan(i) poczucie, że w tym Sejmie są tacy posłowie, którzy bronią interesów ludzi takich jak Pan(i)?
1) Tak, mam takie poczucie; 2) Nie, nie mam takiego poczucia

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	31	58	11	1087
Płeć				
Mężczyźni	34	57	9	516
Kobiety	28	58	13	571
Wiek				
18-24 lat	34	54	13	155
25-34	35	54	11	192
35-44	30	60	9	209
45-54	29	62	9	234
55-64	35	60	5	124
65 lat i więcej	25	56	19	172
Miejsce zamieszkania				
Wieś	32	55	13	400
Miasto do 20 tys.	30	63	6	127
20-100 tys.	31	60	10	222
101-500 tys.	29	58	13	197
501 tys. i więcej mieszk.	33	58	9	141
Wykształcenie				
Podstawowe	28	57	15	294
Zasadnicze zawodowe	28	62	9	288
Średnie	33	56	11	417
Wyższe	40	56	4	85
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	33	61	6	49
Prac. umysł. niż. szczebla	43	53	4	109
Pracownicy fiz.- umysł.	31	56	13	87
Robotnicy wykwalifikowani	37	48	15	94
Robotnicy niewykwalifik.	33	57	10	41
Rolnicy	34	52	14	70
Pracujący na własny rach.	20	77	3	54
Bierni zawodowo				
Renciści	26	60	14	124
Emeryci	32	56	12	200
Uczniowie i studenci	28	53	19	74
Bezrobotni	28	65	7	119
Gospodynie domowe i inni	23	64	13	65
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	33	56	11	162
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	39	52	9	87
sekt. pryw. poza rolnict.	33	60	7	203
prywatnym gosp. rolnym	31	56	12	85
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	31	58	11	162
276-399	33	53	14	103
400-549	32	57	11	212
550-799	34	58	8	156
Powyżej 799 zł	31	57	12	173
Ocena własnych war. mater.				
Złe	24	65	11	344
Średnie	33	54	13	519
Dobre	37	55	7	223
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	28	50	22	65
Raz w tygodniu	31	60	9	532
1-2 razy w miesiącu	30	54	16	188
Kilka razy w roku	35	54	10	208
W ogóle nie uczestniczy	29	65	6	95
Poglądy polityczne				
Lewica	32	61	7	314
Centrum	31	61	8	301
Prawica	41	47	12	206
Trudno powiedzieć	22	58	19	265